

Historier fra Balle Sogn
2017

Balle Kirke

Jørgen Michaelsen - 2016

Øster Bordingvej 9 - 1906

Historier fra Balle Sogn

Balle Sogns

Lokalhistoriske Forening

2017

Forord

10. udgivelse af "Historier fra Balle Sogn"

Det er med glæde, at foreningen igen kan udgive et hæfte.

Nogle personer har velvilligt været medvirkende til at lave nogle artikler, som kan læses i dette hæfte. Vi har også fundet udklip af historie hos Silkeborg Arkiv og tidligere udgivne bøger.

Vi har erfaret, at hæftet i stor udstrækning er købt af personer med interesse for lokalhistorie fra Balle sogn. Hæftet er dels brugt som samleobjekt eller som julehilsen til familie og venner.

Vi prøver så vidt muligt at bringe både nyere og gamle historier fra hele sognet, og for at vi kan blive ved med det, har vi brug for, at I læsere også kommer med fortællinger. Hvis I har en god ide til en lokal historie eller en ting med historisk interesse, som Lokalhistorisk Forening kunne arbejde videre med, vil vi være meget taknemlige for en henvendelse.

Kontakt da en fra bestyrelsen, der vil tage en snak om det.

Alle vore medlemmer modtager automatisk et hæfte årligt.

Hvis der er ønske om at købe flere hæfter, kan det ske ved at kontakte et bestyrelsesmedlem, der altid ligger inde med nogle hæfter.

Prisen for et hæfte er 25 kr. Hvis hæftet skal sendes pr. post kommer der porto oveni.

Obs.: Foreningen er meget interesseret i at få lov til at låne – kun låne – billeder eller andre effekter, som viser noget om dagliglivet, personer, huse, gårde eller landskaber, alt hvad du synes, der kan være af interesse for Balle Sogns Lokalhistorie.

Vi håber, at hæftet bliver til glæde for dig og din familie.

Bestyrelsen

Indhold

Et liv som tyende <i>Af Kurt N. Christensen</i>	side 5
Otto og Nelly Sørensen, Hvinningdal <i>Af Jørgen Stadel, Hadsten</i>	side 19
Røveri i Øster Bording 1978 <i>Fra Silkeborg Arkiv og Midtjyllands Avis</i>	side 24
Hesteforsikringsforening <i>Af Else Drejer</i>	side 30
Direktørens have <i>Fra Silkeborg Arkiv og Erik Balle</i>	side 37
Øster Bording Brugsforening <i>Fra Silkeborg Arkiv og Ole Olesen</i>	side 41
Travetur i Overgaard Skov <i>Skovejer Niels Heine Overgaard</i>	side 48

© 2017 Balle Sogns Lokalhistoriske Forening
Oplysninger fra hæftet, må gerne benyttes med henvisning til kilde.
Billederne i hæftet er fra foreningens arkiv m.fl.

Redaktion:
Else Drejer
Frede Skipper

Korrektur:
Jørgen Stadel

Layout, dtp og omslag: Frede Skipper

Hæftet koster 25 kr. og kan købes hos bestyrelsens medlemmer:

Else B. Drejer, Frank Jægers Vej 41, 8600 Silkeborg - tlf. 2146 8283
elsebaydrejer@gmail.com

Bodil Skov, Øster Bordingvej 54, 8600 Silkeborg - tlf. 8685 5220

Herluf Winther, Toftebakken 19, 8600 Silkeborg - tlf. 2781 5089
herlufwinther@gmail.com

Jørgen Stadel, Siøvej 11, 8370 Hadsten - tlf. 8691 4270 / 2692 4543
jstadel@mail.dk

Tove Rønbøg, Christiansfeldvej 49 1th. 8600 Silkeborg - tlf. 5125 3320
tortov@ronbog1.dk

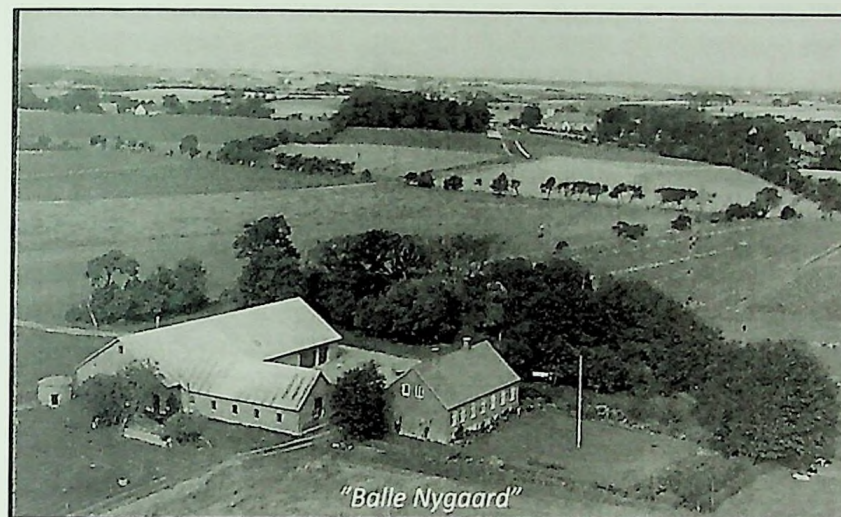
Samt hos:
Silkeborg Arkiv, Hostrupsgade 41 A - tlf. 8722 1924

Forlag: Lokalhistoriske Foreninger i Silkeborg Kommune.
"Historier fra Balle Sogn" er udgivet i samarbejde med Silkeborg Arkiv.
Trykt hos Silkeborgs Kommunes Indkøbskontor.

Et liv som tyende

Af Kurt N. Christensen

Da sommeren 1944 gik på hæld, skulle jeg sammen med mine forældre træffe beslutning om, hvorvidt jeg skulle fortsætte ved landbruget. Efter at være gået ud af skolen i april 1944, var jeg ansat på "Kildegården" i Svostrup, hvor jeg havde haft det godt. Her var der varme og trygge omgivelser, og jeg forventede måske derfor, at livet på landet var herligt alle steder. Derhjemme blev vi enige om at finde et sted nærmere hjemmet, hvor jeg kunne være det næste år.

Tilfældigt erfarede jeg om en ledig plads på "Balle Nygaard", en mindre gård i Balle. Gården var ejet af et ældre ægtepar, Dorthea og Niels Kjeldsen, der dengang var henholdsvis 57 og 60 år gamle. Her var der i forvejen fæstet en ung pige Anna Jørgensen, som jeg udmærket kendte, da vi havde gået i samme skoleklasse i Alderslyst. Far var med oppe på gården, for at se på forholdene, og det endte med, at jeg blev fæstet bort et år frem i tiden. Jeg skulle begynde til november 1944 og have 600 kroner i løn. Desuden fik jeg lovning på en frisøndag hver anden uge, samt en uges ferie.

Lønnen var vel på det tidspunkt en nogenlunde gennemsnitsløn for en 14 år gammel landbrugsarbejder som mig.

Dorthea var søster til Georg Pedersen på "Kildegården", hvor jeg havde været så glad ved at være, og jeg regnede derfor ikke med de store forandringer ved dette skifte. Men det var det. Gården blev drevet på en helt anden måde. Min erfaring var selvfølgelig begrænset, og jeg måtte derfor lære mange ting. Jeg mener dog jeg havde en smule at sammenligne med, og derfor overraskede det mig nok, at hele arbejdsforholdet udartede sig til en stor skuffelse for mig. Det var jo ældre mennesker, for hvem ethvert tilløb til en reform indenfor landbrugets ansatte var utænkelig. Det gik snart op for mig, at det var gammeldags og fornærede bønder, jeg var havnet hos. Når jeg talte om malkemaskiner, var det absolut ikke noget at spille penge på; de var dyre i drift, og gik som regel i stykker, og så tog det lang tid at gøre dem rene. Desuden var de dyre i forbrug af strøm. Den virkelige årsag var måske, at der ikke var elektrisk strøm på gården. Dvs. der var da elektrisk lys, men det skulle der jo spares på. Så ude i kostalden hang en enlig 25 watts pære og forsøgte at sprede lidt lys og glæde.

Antallet af kreaturer husker jeg ikke, men der var vel omkring 12 malkøkøer samt en tyr. Da jeg blev fæstet, blev det aftalt, at malkningen skulle Dorthea og Anna klare. Der skete bare det, at Anna blev syg først på året i 1945, hvorfor jeg måtte lære at betjene malkeskammel, yvere, kohaler og sparkende kreaturer og hvad der ellers fulgte med, og det på trods af, at jeg efter betingelserne ved ansættelsen ikke skulle malke. Det var Dorthea der satte mig ind i hendes arbejde, og da Anna så fik ophævet arbejdsforholdet og aldrig mere vendte tilbage til gården, overlod Dorthea helt malke arbejdet til mig for resten af året.

Julen på landet.

Anna og jeg forsøgte efter bedste evne at tilpasse os i vores nye tilværelse på gården i Balle, men vi fik til stadighed nye overraskelser, som desværre meget sjældent var positive. Den mest nedslående begivenhed fik vi en aften i november, da vi alle fire sad samlet omkring stuebordet. Anna og jeg begyndte på en eller anden måde at tale om juleaften hjemme hos vores familier.

Vi blev dog med det samme gjort begribelige, at det kunne der ikke blive tale om. Dorthea og Niels protesterede højlydt, da vi fortalte, at vore familier ventede os derhjemme, og at det var første gang vi skulle "fejre" julen uden for hjemmet. Men vore protester hjalp nu ikke.

Det var et sviende nederlag. Efter flere forsøg gav de den begrundelse, at vi skulle deltage i deres juletraditioner. Vi anså på forhånd den juleaften som uendelig ligegyldig.

Jeg tror det prægede vi unge meget. Vi var jo vandt til at deltage i alt vedrørende julen derhjemme. Heroppe skete der faktisk intet i den retning, der bundfældede sig som en erindring hos mig.

Juledag begyndte som alle andre dage, med morgenmad da malkningen var overstået. Jeg tror nok Anna og jeg havde stillet visse forhåbninger til, at ægteparrets voksne børn, Arne og Hertha med ægtefæller, skulle komme hjem den dag. De var jo unge, og kunne efter vores mening godt komme og kaste lidt glans ind i tilværelsen. Det var i øvrigt yderst sjældent, de kom på besøg den øvrige del af året. Så skulle det da være sket på mine fridage. Derimod deltog sønnen Arne og svigersønnen Robert i arbejdet i høsten og også da den store kvashugger, som jeg senere beretter om, kom på besøg. Svigerdatteren Herta deltog i slagting af både julegrisen og et får.

Jeg husker tydeligt vi fik medisterpølse og grønlangkål til middag juledag. Det var jo en traditionel og god spise i julen, men årsagen til at jeg husker denne middag så tydelig, var, at vi spiste grønlangkålen direkte af den store stegepande, hvori grønlangkålen var tilberedt. Niels sad på sin vante plads ved bordenden, jeg sad på bænken langs bordet mellem de to køkkenvinduer til venstre for Niels. Overfor mig sad Dorthea, og ved hendes side sad Anna. Når jeg husker denne juledags middag så tydelig, er det nok fordi det er den eneste gang jeg har deltaget så direkte og aktivt i en fællesspisning. Hver især gaflede til sig direkte af pandens indhold. Efter måltidet var der en tynd stribe grønlangkål tilbage på panden, som var den delt op i fire fjerdedele. Denne kant var ingen åbenbart sultne nok til at spise. Nej tiden var løbet fra denne skik, som så mange andre skikke, de gamle forsøgte at føre videre. Samhørigheden havde på flere punkter spillet fallit.

Efter oplevelserne denne jul, fandt jeg ikke anledning til at formilde

mit formørkede sindelag overfor de gamle mennesker. Endelig anden juledag havde vi fri, men som sædvanlig først ved ti- tiden, og da med besked på at være "hjemme" igen, helst inden aftenmaden. For selv på en fredag var der visse ting der skulle ordnes, både i huset og staldene. Og det arbejde skulle ordnes af tyendet.

Værelset

Der var to vinduer mod syd, ud mod gårdspladsen. Foran vinduerne var der hvide stivede gardiner, som jeg havde forbud mod at trække for. Dette forbud overtrådte jeg til stor irritation for Dorthea, og da jeg ville vide hvorfor de ikke måtte bruges, var svaret, at det sled på gardinerne, at trække dem både frem og tilbage på spiraltråden. Desuden skørnede de let i sollyset. Jeg vedblev nu at bruge dem efter det, jeg mente var hensigten med den slags tekstiler.

Fra gårdspladsen kom man ind i en lille forgang til værelset. Her stod et vaskestativ med et stort fad og på en hylde nedenunder en stor kande, der hver dag blev fyldt med ren vand. Der var ingen muligheder for opvarmning af værelset, og hverken toilet eller afløb, så vaskevandet smed jeg om i haven. Det skal siges til Dortheas ros, at hun var uhyre proper med hensyn til værelset, og der var heller aldrig grund til at klage over kosten. Oven i købet varmede Dorthea i den kolde tid om vinteren et par mursten i ovnen i komfuret, som jeg kunne anbringe i sengen. Og tak for det Dorthea. Det var skam ingen selvfølge.

Der var dog en ting jeg ikke forstod et mug af. Selv i den koldeste vinter måtte jeg ikke få varmt vand til at vaske mig i. Det var der ellers nok af i vandkedlen bag i det altid varme komfur. Det har nok af samme grund knebet lidt med min personlige hygiejne, det år jeg var i Balle. Sandt at sige husker jeg ikke, at jeg overhovedet fik et bad det år. Men det gik jo da alligevel. Jeg var skam ikke forvænt derhjemme fra, hvor der kun var mulighed for etagevask.

Hyggestunder.

Når vi efter en travl arbejdsdag var vasket og klædt om, spiste vi til aften, hvorefter vi samledes omkring spisebordet i dagligstuen. Niels lå som regel på den røde plys betrukne sofa med avisen, mens Dorthea strikkede eller lappede tøj. Jeg selv var som regel optaget af læsning.

I stuen var der en radio, men der var sjældent underholdning, der interesserede de gamle, men den blev dog brugt hver aften til at modtage den danske presseudsendelse fra England, hvad jeg i mit stille sind var meget taknemlig for. Det var i øvrigt begrænset hvad der blev sendt i radioen på den tid af dagen. Udsendelserne stoppede klokken 21. Dorthea hentede ofte æbler i depotet på loftet, som vi hyggede os med. Det var vist ikke hver aften vi fik kaffe, men det skete da, at vi fik honningkager til kaffen om aftenen. Det var guf for Niels. Hver gang han var i Silkeborg, købte han honningkager hos bager Lund på Lundsgade, det var vistnok det bedste, han vidste, når han skulle hygge sig.

Snekastning

Selv i den mørkeste og koldeste vintertid var der nok at lave. Efter nytår fik vi for alvor vinter. Først stivnede roekulerne, hvorefter vi havde to, en med runkelroer og en med sukkerroer. Det gav os naturligvis en masse ekstraarbejde, for det blev snart umuligt at få roerne ud af kulen. Den på kastede jord var stivfrossen og næsten umulig at slå ned, så vi kunne komme længere ind i kulen. Så når vi fik hul, var det bare om at få så mange roer hjem som mulig.

Senere kom sneen væltende i store mængder. Dengang var det jo for alvor vinter. Og landbrugerne havde pligt til at stille med arbejdskraft til snekastning på sognevejene. En person i sognet var udpeget som snefoged, og han adviserede gårdmændene, når der skulle kastes sne. De første dage fattede Niels selv skovlen og gik i kamp med snedriverne, efter at han havde givet mig besked på, hvad jeg skulle gøre derhjemme.

Det gik for så vidt godt nok. Gårdmændene fik betaling for snekastningen så længe der var penge på kontoen, men efter nogle dages forløb var beløbet brugt op, men pligten var der stadig. Den pligt klarede Niels ved at sende mig afsted med skovlen og en madpakke. Jeg var dengang 14 ½ år gammel, og skulle hamle op med anderledes store og stærke karle, men jeg klarede mig vist nogenlunde. Jeg husker ikke at jeg havde ekstra tøj, men har vel alligevel nok været polstret lidt ekstra. Det var ellers meget svært at få tøj.

Det værste var dog, at der også var en del at se til, når jeg kom hjem med skovlen på nakken, godt træet. Jeg havde selvfølgelig ikke mulighed

for at sætte Niels i arbejde, som han gjorde, mens jeg gik derhjemme og han tjente penge ved snekastningen, men jeg ønskede inderligt jeg havde haft, for så var arbejdsdagen blevet betydeligt bedre fordelt for os begge.

Når vi kastede sne og kom i nærheden af smeden, der boede lige overfor kirken på Viborgvej, som nabo til telefoncentralen, sneg vi os ind til ham. Han var et behageligt menneske, der fyrede op i essen, ikke for at vi kunne få varmen, men for at varme skovlene, som derefter blev gnedet ind med paraffin. Derved slap sneen skovlen og gjorde arbejdet betydeligt lettere.

Smeden - Hestehavevej 8 - nu Viborgvej

Maksimaltøj.

Tøj var som omtalt ikke noget, man under besættelsen bare gik hen og købte, hvis man manglede det. Heller ikke arbejdstøj. Krigens uendelige rationeringer satte også på dette punkt sine spor. Da jeg havde penge til et tøjindkøb, henvendte jeg mig hos sognefoged Ernst Valbjørn, der boede på en af nabogårdene. Han gav mig en blanket, der nøje skulle udfyldes for at bekræfte, at der virkelig var brug for arbejdstøjet. Fidusen var, at jeg derved ikke skulle af med rationeringsmærker, fordi arbejdstøj var en ekstratildeling.

Så jeg udfyldte blanketten og opdagede til min glæde, at jeg kunne købe ikke ale-

ne et par arbejdsbukser, men også en skjorte. Det var et meget generøst træk af sognefogeden i de dage.

Jeg gik hjem til Alderslyst og fik mor med på indkøb hos herreekviperingshandler Odgaard på Torvet i Silkeborg. Jeg mente hun bedre end andre kunne råde mig, for faktisk skulle der et godt kendskab til at vurdere de tøjkvaliteter, der var på markedet på det tidspunkt. Da vi medbragte en indkøbstilladelse, havde forretningen tøj til en hel speciel pris. Det var tøj, der i daglig tale kaldtes maksimaltøj. Om kvaliteten var maksimal, er vel tvivlsomt, men prisen måtte ikke overstige et bestemt beløb, og var derfor egentligt billig, og i hvert fald for skjortens vedkommende var den af en glimrende kvalitet. Den blev først kasseret efter mange ganges vask og efter at den var blevet for lille. Skjorten var vævet af hør og var knagende stærk.

Den psykotekniske prøve.

Hen på sommeren, i høsttiden i 1944, blev der afholdt psykotekniske prøver i Silkeborg. Jeg husker egentlig ikke hvor de foregik, men sikkert på Borgergadeskolen. Prøverne var specielt for unge, der stod overfor at vælge et fag som livsgerning. Og det gjorde jeg. Jeg talte med Niels om sagen. Han forstod ikke nytten af den slags, men han modsatte sig ikke at lade mig deltage. Blot var det en betingelse, at jeg skaffede en anden arbejdskraft for de timer, jeg var væk. Nå ja, det er vel forståeligt, for han ville nok aldrig få gavn af prøven, ligegyldigt hvad udfaldet blev. Det blev så arrangeret således, at min far skulle komme og deltage i arbejdet på gården en lørdag eftermiddag, som erstatning for mine fritimer. Så jeg blev tilmeldt.

Om selve prøven husker jeg kun nogle af opgaverne. Blandt andet skulle en blyant styres midt igennem nogle store dobbelte tal, så nøjagtigt som muligt, ved hjælp af et håndtag, der kunne dreje den valse rundt, hvorpå papiret med tallene var anbragt, mens man med den anden hånd skulle styre blyanten sidevejs. Man skulle også stikke nåle af forskellig tykkelse ned i nogle meget fine huller. Jo flere nåle i hul, des bedre, selvfølgelig på kortest mulig tid. Efter flere andre prøver skulle man angive i hvilken retning ens ønsker gik. Jeg skrev snedker. Hvorfor aner jeg ikke. Men det var vel det eneste fag jeg kendte en smule til, da

min far arbejdede på en trævarefabrik i Alderslyst. Når man var gennem alle prøverne, kunne man gå hjem igen, med besked på, at der ville komme besked om prøvens udfald. Ens karakterer fra skolen blev brugt ved den samlede bedømmelse. Resultatet af syv års skolegang, diverse avis-ture og bud pladser plus godt et års praktisk tjeneste ved landbruget blev, at jeg nok kunne blive håndværker, men at mine regne færdigheder sikkert kunne forbedres, hvad der ville blive nødvendigt, hvis jeg skulle blive snedker. Det, jeg egentlig vil fortælle med denne hændelse, er at det var for nedrigt af bondemanden, at en 14-15 års dreng skulle skaffe erstatning gennem sin far til nogle få fritimer, i den anledning. For når man tænker på den daglige arbejdstid, arbejdets art og ikke mindst lønnen, havde nogle få fritimer nok ikke den store betydning, set hen over året.

Jeg blev purret tidligt om morgenen for at malke, som jeg slet ikke var hyret til. Vi arbejdede fra klokken seks hver dag, og inden sengetid skulle jeg fodre hestene. Jeg havde fri hver anden søndag fra midt på formiddagen og til aften, hvor jeg igen skulle deltage i malkningen. For ikke at sætte timetallet for højt, foreslår jeg at lave en beregning på ti timers knokkelarbejde om dagen i 350 dage, gennem hele året.

Det bliver mindst 3.500 arbejdstimer. Og for det betalte bonden den store sum af 600 kroner for hele året, eller under 20 øre i timen. Mon ikke nok der kunne være blevet til de få ekstra fritimer, hvis viljen havde været tilstede? Det var gerrighed jeg aldrig har fundet grund til at tilgive. Disse bønder følte sig store nok til at beskæftige børn og unge, men følte ellers intet for dem. Jeg udtaler mig ikke alene på egne vegne, for der var mange af os, dengang. Det er kun lykkeligt, at den tid fik ende. Hvordan kan tyende have ret meget til overs for den tids typiske arbejdsgivere?

Sygekassen.

Da jeg i sommeren 1945 blev 15 år, skulle jeg i sygekassen, som selvstændigt medlem. Så en eftermiddag sendte Niels mig til Balle Huse, efter indgående at have forklaret, hvor jeg kunne finde sygekassekassereren. Der er siden sket omfattende forandringer i landskabet. I dag kan man færdes behageligt henslængt i bil på nøjagtig samme strækning. Men der var nu hverken bil eller cykel til rådighed dengang, og dårligt nok en vej.

Niels var ikke så flink som sin svoger i Svostrup, at låne mig sin cykel. Så jeg måtte af sted til fods, først ned forbi sognefoged Ernst Valbjørns veldrevne gård, som lå et stykke inde bag en flot alle', et sted mellem Rasmus Mortensens vej og Albert Dams vej. Længere nede var der et markskel, hvor der på den ene side af et læhegn var et hjulspor. Dette blev senere til Lille Ballevej.

Dette spor fulgte jeg til Øster Bordingvejen, og denne igen til Buskelundvej, som den senere blev kaldt. Denne fulgte jeg, og kom forbi en gulkalket ejendom, hvor daglejer Peter Nørgård boede. Nørgaard var enkelte dage i arbejde hos Niels ved høsttid. Det var han i øvrigt på det tidspunkt den første atombombe blev bragt til eksplosion over Japan. Hans kommentar var, at den mand, der havde opfundet atombomben, skulle have været spildt på lagenet. Det var Niels Bohr, han mente. Hvordan mon han gav udtryk for sin lede, da Niels Bohr blev tildelt nobelprisen i Fysik?

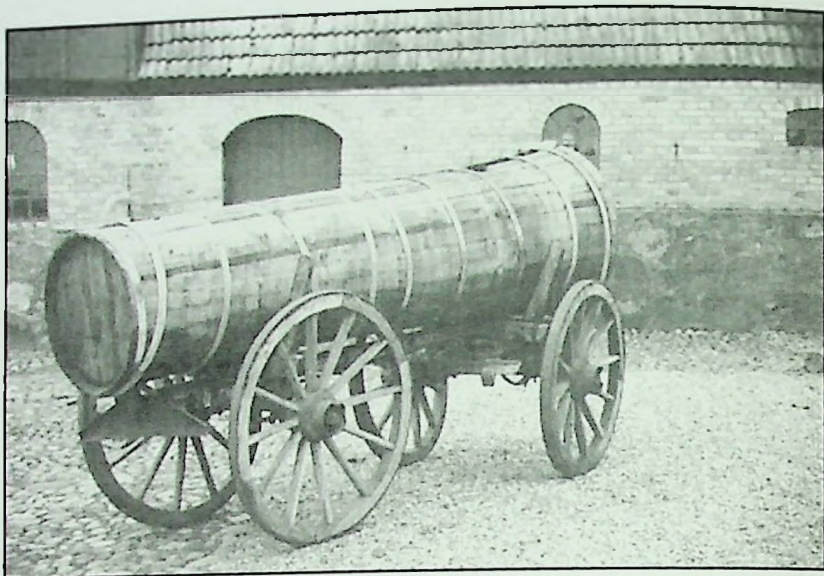
Et stykke længere fremme ved en smal vej til højre, boede kassereren for Balle Sygekasse, meget isoleret fra andre. Jeg husker ikke hans navn, men han var en ældre mand, der var utrolig interesseret i at høre så mange nyheder som muligt, ja faktisk var han så nysgerrig, at han var lige ved at vride armen om på mig, for at fravriste mig endnu et par nyheder. Efter en tidsforløb lod han mig slippe fri igen, men inden da ordnede han alligevel det der med sygekassen, nu da jeg havde bevæget mig ud til ham.

Ajlekulen køres ud

I 1945 var der ingen love og bestemmelser for hvornår ajlen måtte køres ud på markerne. Nej dengang pejlede man blot i ajlebeholderen, og var den fuld, tog man fat på arbejdet. Det har sikkert været i marts måned Niels fandt tiden inde til at inspicere ajlekulen, som han kaldte den. Ajlebeholderen så jeg aldrig, men jeg fandt ud af, at den nærmest var et uudtømmeligt hul under møddingen, hvori besætningens urin gennem et afløb i grebningen ledtes ud. Men beholderen var altså fuld og arbejdet med den ildelugtende væske skulle klares.

Ved andre landbrug havde man normalt på den tid en elektromotor til at trække ajlepumpen. Det havde vi jo ikke, da Niels jo gik ind for vindkraft på gården. Ved fælles anstrengelser fik Niels og jeg bakset den tun-

Ajletønde på stivvogn

ge runde ajletønde op på en stivvogn, hvor tøndens blev forsvarligt fastgjort. Nogle steder havde man en speciel vogn til dette formål, men sådan flottede Niels sig nu ikke, heller ikke på det område.

Næst efter skulle ajlepumpen gøres klar. Det var en tung jernpumpe, der blev stukket ned i et hul i kanten af møddingen, hvor den meget intermistisk blev gjort fast ved hjælp af et par løse brædder. Til sidst blev der på tværs ovenpå møddingsmuren fra gavlen og over til langsiden lagt et enkelt bræt, hvorpå det var meningen "pumperen" skulle stå. Jeg mente, den, der skulle stå på denne opstabling, var på gyngende grund, men Niels forklarede, at man hurtigt vænnede sig til den usikre og gyngende opstilling. Den var nu langt fra sikker. Da det var første gang jeg var med til dette arbejde, var jeg selvfølgelig meget spændt på hvilken rolle jeg skulle spille, men belært af flere dårlige fortilfælde, havde jeg mine bange anelser.

Efter at stivvognen med ajletønden var kørt i stilling beordrede Niels mig op på det gyngende underlag med besked om at vippe pumpestangen helt op, og derpå trykke mig godt ind over stangen på vej nedad.

Ved denne simple vippeteknik blev der for hvert pumpeslag løftet nogle liter ajle op fra dybet, som via en zink rende løb over i ajletønden på vognen. Jeg har forgæves forsøgt at få oplyst, hvor stor et volumen der er i en ajletønde. Det er ikke lykkedes for mig, men mit bedste bud er på omkring en kubikmeter, altså ca. 1000 liter, måske er der mere, men der var i hvert fald mange pumpeslag i hver tøndefuld.

Når jeg mener tidspunktet var omkring marts, hænger det sammen med, at der ikke har været andet markarbejde at varetage. Det hele var lagt til rette. Staldene skulle således kalkes på samme tid, så når jeg havde pumpet tøndens fuld, skulle jeg ved stuevinduet kalde på Niels, der så kom ud og satte sig godt tilrette på en sæk foran på tøndens, og kørte ud på marken, for at fordele tøndens indhold. Det skete ved hjælp af en spredebom, der via et beslag med en drejhane let kunne af- og påmonteres.

Når spredebommen var fastgjort, gjaldt det om hurtigst muligt at få vognen sat i bevægelse, for at få en så jævn fordeling af ajlen som mulig. Når indholdet var tømt ud, blev spredebommen afmonteret og lagt på marken, til Niels kom med den næste tøndefuld.

Det var med nogen bitter følelse jeg kaldte på Niels, når jeg havde pumpet de mange liter ajle op i tøndens, for så at se ham entre vognen, medens han bad mig fortsætte kalkningen af væggene i svinehus og kostald, indtil han igen holdt klar ved pumpen. Mens jeg pumpede var der tid til at han kunne læse avisen. Men vilkårene var sikkert ikke anderledes end mange andre steder.

Fluefangeren

Som alt andet var fluefangeren også en mangelvare, men det klarede Dorthea ved at strø lidt sukker omkring vand gryden på det altid lune komfur. Her samlede fluerne sig i store skarer omkring sukkeret - ja de var så ivrige, at de slet ikke opdagede Dortheas skumle hensigter, når hun stille listede støvsugerslangens lille mundstykke hen mod fluekagen- og haps forsvandt de hver og en ned i den blanke Nilfisk.

Herefter var der kun tilbage at skille maskinen, fjerne et par jernringe fra komfuret og lade de drilske ulækre bæster fortæres i flammerne. Det var ikke så få fluer, Dorthea på denne brutale måde kremerede.

Som det nok er forstået, var der ikke mange bekvemmeligheder på gården. Men i stuehuset og kostalden var der dog både elektrisk lys og vand indlagt. Toilet fandtes ikke, men i et lille aflukke i forlængelse af hestestalden var der indrettet et godt gammeldags lokum, med fint toilet-papir fra det foregående års udgave af telefonbogen fra Jysk Telefon. Varmt vand til at vaske hænder i, kunne skaffes fra komfuret- men det var som sagt ikke tilfældet, når det drejede sig om min personlige hygiejne.

Afløb fra køkkenet blev ledt om i ajlekulen gennem en nedgravet rørledning, men der var så mange problemer med dette arrangement, at det i sommeren 1945 blev erstattet med en sivebrønd ved nordgavlen af stuehuset. Der blev gravet et mægtigt dybt hul, som blev fyldt med sand, som Niels og jeg hentede på Balle Bakke, hvor der var en lille sandgrav. Det er det sted, hvor der i dag er en parkeringsplads. Gruset blev fyldt i hullet, fordi jorden var så leret, at kloakvandet ikke kunne sive ud i undergrunden.

Vandværksfester

Gården fik vand fra en vandboring midt i et markskel vest for gården. Herfra blev der leveret vand til flere gårde i området. Mange år senere fortalte Chr. Winther, der var nabo til Niels Kjeldsen, at Niels altid protesterede, når der var tale om at forbedre vandforsyningen med en vandbeholder. Hans begrundelse var, at han altid havde vand nok, selv i tørre somre.

Mens Niels således så hen over hovederne på sine naboer, måtte de i tørketiden hente vand i Gl. Balle til både husholdningen og dyrene. Den smule vand der var, var altid nok til at dække forbruget på Niels Kjeldsens gård, fordi den lå lavest, og derfor var han ikke interesseret i at være med til udgiften, der kunne forbedre forholdene.

Der blev holdt to vandværksmøder om den fælles vandforsyning om året. Værtskabet gik på skift, og da Niels og Dorthea trods alt var med i vandværket, kom jeg delvis til at overvære det ene møde, da det var deres tur til at diske op.

Mødet formede sig nærmest som et gilde med spisning, selvfølgelig med damer. Og så blev der ikke sparet på noget. Det er da muligt vand-

forsyningen blev diskuteret, jeg ved det ikke, for min ringhed var ikke inviteret til bords. Jeg blev ensom henvist til køkkenkrogen, hvor jeg fik festmaden tilbudt, efter at herskaberne havde spist sig mætte. Og det var god mad. Dorthea satte kun det bedste på bordet. Så vidt jeg ved, blev der aldrig opnået enighed om vandbeholderen. Men rent vand var selvfølgelig en god grund til at samle folk. Også selv om der var nok af det på Kjeldsens gård.

Roe udtynding

I forsommeren skulle roerne tyndes ud. Både sukkerroer og runkelroer. Der var kun Niels og mig om dette arbejde. Og det var træls. For at sige det mildt. Af al arbejde på landet var dette det jeg hadede mest. Række op og række ned. Og kom jeg til at kigge tilbage for at se, hvor langt vi var kommet, svandt den sidste energi. Åh, nej. Der var altid længere til enden, end hvortil vi var nået.

Endeløse rækker måtte vi igennem. Og så fulgtes vi ad. Det var slemt, for Niels glemte aldrig soldatertiden. Han var født i 1884, og har nok aftjent sin værnepligt omkring 1905. Mens vi gik og hakkede i roerne, var der tid til at genopfriske minderne fra dengang. Især svævede han hen, når han kom til at mindes den tid han var genindkaldt ved sikringsstyrken, sikkert i forbindelse med den første verdenskrig.

Hans garnison var ved Jyske Trænregiment i Viborg, hvor de skulle holde sig selv på kost, selvfølgelig for næsten ingen penge. Lidt fik de nu nok, for han fortalte, at når de fik løn, gik de kløgtigste ned til en bestemt bager og købte franskbrød. Denne bager havde de bedste franskbrød i hele verden. De var godt nok ikke så lange, men dobbelt så brede som andre franskbrød. Og hvordan skulle den så forstås? Jo, de skar selvfølgelig skiverne på langs af brødet. Niels kunne mange historier, men hvor var jeg træt af at høre på dem, og så midt i arbejdet i roerne.

Et år som tyende er gået

I eftersommeren forsøgte Niels og Dorthea at overtale mig til endnu et år på gården. Jeg sagde konsekvent nej tak. Nu havde jeg fået nok af landbruget. Min erfaring var at der skulle udføres en masse arbejde for næsten ingen løn. Så nu skulle det være slut. Hvad jeg ellers ville, var uklart. Jeg gjorde mig færdig den første november 1945, til at gå ind i et personligt nyt tidsafsnit.

Nej, der var for hårdt slid for en 15-årig ved dette landbrug. Jeg beklager mig ikke over min skæbne dette år, den var ikke værre end andres på den tid. Men lønnen var så ussel, at det næsten er umuligt at fatte, at jeg senere opnåede samme, eller mere pr. dag, da jeg 50 år senere forlod arbejdsmarkedet. Nå, men sådan skal man selvfølgelig ikke sætte regnskabet op. Men underbetaling var der i høj grad tale om ved landbruget dengang, i forhold til arbejdet. Men det var der jo tradition for, selv så mange år efter stavnsbåndets ophævelse. Landbruget var ellers blandt de erhvervsgrupper, der tjente godt under begge verdenskrige.

Jeg bærer naturligvis ikke nag til fortiden. Dengang var vilkårene for eksistensen anderledes for alle. Senere fik jeg andre udfordringer under friere former. Foreløbig blev det til at uddele mælk fra en mælkevogn i Alderslyst. Men det er en helt anden historie.

Kurt N. Christensen.

Otto og Nelly Sørensens bolig, Hvinningdalvej 85 - 2006

Otto og Nelly Sørensen, Hvinningdal

Af Jørgen Stadel, Hadsten.

Fra 1947 boede Otto og Nelly Sørensen i huset Hvinningdalvej 85, som var opført og tidligere beboet af købmand Martin Bøgild.

Nelly og Otto Sørensen 1958

Nelly var født i 1881 datter af Cæcilie og Heinrich Rahn, der fra 1886 ejede og drev ejendommen "Kildevæld", Odinsvej 40. Heinrich Rahn var født i Angel, Sydslesvig, i 1840, og deltog som soldat på dansk side i krigen 1864, mens Cæcilie var født på "Kildevæld" i 1848 som datter af den daværende ejer af gården. Heinrich Rahn var med på tilbagetoget fra Dannevirke i 1864, og Nelly havde helt indtil sin død et billede af sin far med tapperhedsmedalje hængende over sofaen.

Nelly havde 4 søskende

- ♦ Mette Andrea Marie Rahn – kaldet Meta – født 1874. Meta blev gift med en brændselshandler i Aarhus og døde i 1965.
- ♦ Kristian Eiler Kjeld Rahn født 1880. Han udvandrede til USA i 1901.
- ♦ Niels Peter Rahn født 1884. Han udvandrede ligeledes til USA.
- ♦ Thorvald Rahn født 1886. Han blev slagtermester i Skægkær og ejede gennem flere år "Nørskovgaard" på Drejergårdsvej. Thorvald Rahn døde i 1963.

Otto var født 1881 i Sjørsløv og arbejdede i sine yngre dage ved landbruget, bl.a. i Gødvad og på "Vestergaard" i Hvinningdal, nu Thorsvej 6 og 8, som på et tidspunkt ejedes af hans bror Carl Sørensen. Han var også i en periode bestyrer af gården "Haurbak", som er beliggende ved Silkeborg-Viborgvejen ved Vinderslev.

Otto og Nelly blev gift i 1926 og de overtog derefter "Kildevæld" efter Nellys far og drev den indtil 1947. De fik ingen børn.

Otto og skoven

Da "Kildevæld" blev solgt, beholdt Otto et stykke skov og et lille stykke agerjord ved "Furtvejen" ca. ½ km vest for Hvinningdal By. Skoven var Ottos et og alt, ikke et træ stod forkert, og alt blev passet og plejet i skoven. Otto hentede træ i sin skov og savede det til brænde, som blev omhyggeligt stakket, noget af det på et lille område lige vest for vandværket. Jeg hørte en gang Otto og Peder Linnebjerg, Hvinningdalvej 88, diskutere lidt om, hvorvidt Otto måtte det, fordi jordstykket vistnok var "fællesjord". Jeg tror dog ikke, at de blev uvenner over det!

Det skete en gang imellem, at Nelly blev sur på Otto, og så sagde han altid: "A goer lie hæss nier". Det betød, at han gik ned i sin skov og blev der, indtil det blev godt vejr igen!

Som barn legede jeg meget med tvillingerne Elise og Poul, som boede på "Vestergaard". Jeg tror nok, at Elise betragtede Nelly som sin "reservebedstemor", for en gang fik jeg en bog med dyrebilleder i fødselsdagsgave af Nelly. Det har nok været til min 4 eller 5-års fødselsdag og så sagde Elise: "Den bog vil vi have, for den du fået af vores Nelly!"

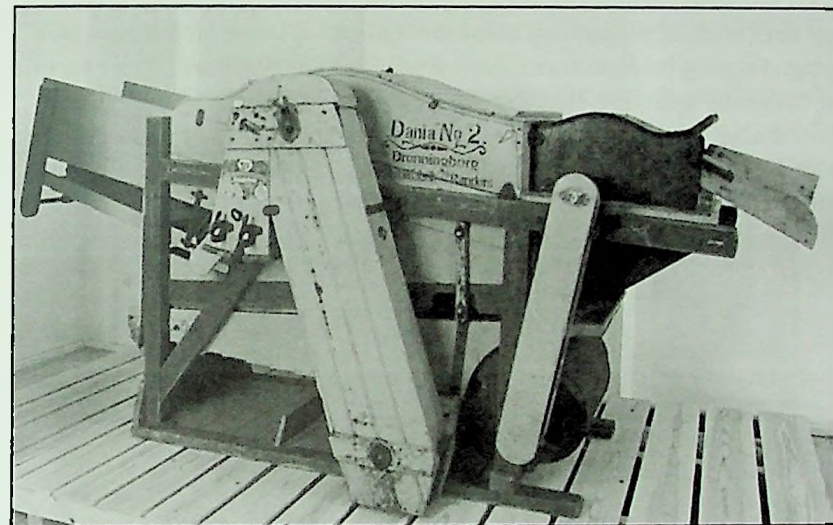
Otto blev ved med at arbejde hele livet, og i 50'erne var han mange gange ovre hos os på "Meldgaard" for at hjælpe til. Jeg kan specielt huske en gang, hvor han var med til at flytte en hel del havreneg fra loftet over svinestalden og over til tærskværket i laden. På grund af grisene nede i stalden var der dejligt varmt på loftet, og da de sidste neg blev flyttet, vrimlede det med mus. Otto havde et par overalls og en arbejdsjakke på, men en af musene sprang op på hans skulder og kravlede ned ad ryggen indenfor jakken og overallsene. Otto klemte den ihjel, men havde besvær med at få den rystet ud, og så sagde han: "Årh skie, den ka

fo low å blyw sæddend, te wi ska nier å ha woer unden". Pyt med det, den kan få lov at blive siddende, til vi skal ned og have vores frokost!

Poul Madsen født på "Vestergaard" i 1948 fortæller følgende

Som jeg husker det, så stod Otto "altid" og savede brænde, når vi kom forbi på vej hjem fra skole i Hvinningdal. Det har nok været efter eftermiddagssøvnen, for vi fik jo fri kl. 14, og Otto var altid meget tidligt oppe om morgenen, så de har nok spist til middag senest kl. 12.

Jeg husker, at Otto gerne ville være med, når der skete noget. Han var jo fra en tid før tærskværk var almindeligt, og han ville allerhelst være i centrum og stå ved ilægningen og "fodre" tærskværket. Så røg der sommetider en lommekniv i maskinen og af og til et helt neg, så tærskværket gik i stå. Hvis han ikke kunne stå ved ilægningen, så syntes han ikke, det var så sjovt.

Engang havde Ejner Olsen en kvashugger (pindehugger) i gang i skoven. Han havde lånt fars remskive, som blev sat på Ferguson kraftoverføringen. Otto var der selvfølgelig også, og det, at traktoren kunne bruges som motor i denne situation, imponerede ham vistnok. Otto ville selvfølgelig også selv stoppe kvas i maskinen, så han har nok været nysgerrig

efter at se eller prøve, hvad den kunne klare, for på et tidspunkt stoppede han noget af en træstamme i, og så sprang remmen af remskiven.

Han byggede i øvrigt selv sine træskure til brænde mv. Brædderne skulle jo laves hos savskæreren af træ fra hans egen skov. Jeg mener, at far snakkede om, at træet, der skulle opskæres til brædder, mere egnede sig til hegnspæle.

Hjemme holdt vi Silkeborg Avis og delte med Otto og Nelly i mange år. Elise og jeg skulle, efter at vi var begyndt i skolen, hente avisen efter aftensmaden ca. 18:30. Så snakkede vi jo også med Otto og Nelly, og ofte tog det lidt ekstra tid, så far savnede af og til avisen. For at hente avisen fik vi 10 øre hver om ugen. Det var første ugeløn.

Otto cement

I den sydligste del af vores have bag ved vandværket, Hvinningdalvej 89, var der i nogle år en gammel betonvandbeholder, som ikke længere blev brugt. En gang imellem kom Otto med en stor klaphammer og gav sig til at banke på betonen, men det var ikke så let at slå i stykker. Vi børn kaldte altid beton for "Otto-cement"! På et tidspunkt kom Knud Pedersen, som i 50'erne ejede "Damgaarden", Buskelundvej 3, med en gummed, og så blev vandbeholderen endelig fjernet.

Thorvald Rahns salgsbod som blev havehus hos Nelly og Otto

Nelly gik meget op i at haven altid var i orden, så mange gange stod hun meget tidligt op og gik i gang i haven. Og så kunne hun jo også lige holde lidt øje med, om nogle af byens unge mennesker måske kom lidt sent eller tidligt hjem!

Thorvald Rahn havde igennem nogle år en salgsbod, et lille træhus stående ved Hvinningdalvej lige syd for Rolf Krakesvej ved den gamle kommunegrænse. Da han i slutningen af 50'erne ophørte med at sælge kød fra skuret, blev det flyttet op i Otto og Nellys have, så det kunne bruges som havehus. Her stod det så helt indtil 2005, hvor det blev fjernet i forbindelse med renovering af Hvinningdalvej 85.

Brevene på engelsk

Efter at Nellys brødre i USA var afgået ved døden, fik hun som regel et par gange om året brev fra brødrenes børn, og de var jo skrevet på engelsk. Indtil 1963 havde min søster Inge Lise, tjansen med at oversætte dem til dansk for Nelly, hvorefter jeg overtog jobbet.

Da Inge Lise boede i Aarhus i 60'erne, skete det også et par gange, at Meta – som jo nærmede sig de 90 – rejste sammen med hende i toget fra Aarhus til Silkeborg, hvorefter min far hentede dem på banegården i Silkeborg.

På "Meldgaard" fik vi først fjernsyn i 1967, så indtil da gik jeg mange gange om til Nelly for at se fjernsyn, og jeg tror faktisk, at hun var glad for at få besøg!

Otto døde i 1962, mens Nelly blev boende på Hvinningdalvej 85 helt indtil sin død i 1972. De blev begge begravet på Balle kirkegård.

Jørgen Stadel, Hadsten, er født 1949 på "Meldgaard" i Hvinningdal. Nu Thorsvej 2.

nærmeste nabo, hvorfra han slog alarm til politiet i Silkeborg. Da røverne kort efter opdagede, at han var stukket af, råbte en af dem: *"Så er det med at komme afsted"*. De stak af, men den ene rev forinden telefonstikket ud, og tog telefonen med sig.

De to af mændene var maskeret med en nylonstrømpe, som de havde trukket over hovedet. Den tredje mand, der var umaskeret bar en lys frakke, hvis krave han havde trukket godt op omkring ørene. Han havde et brunt, bredt overskæg, der gik helt ned på kinderne. De var alle bevæbnet med pistoler.

En af røverne opførte sig besynderlig. Han hulkede og græd og sagde noget i retning af: *"Jeg er ked af det, men jeg er nødt til at være med"*.

Røveriet i Øster Bording menes opklaret dagen efter

Røveriet mod Rigmor og Alfred Rasmussen tirsdag aften, menes at være opklaret. Politiet i Silkeborg havde allerede samme aften mistanke til en ganske bestemt person, og han blev eftersøgt af kriminalpolitiet både i Viborg og i Århus. Politiet i Århus fandt ham på en af byens restauranter.

Den anholdte, en 34-årig silkeborgenser, der i øvrigt er en gammel bekendt af politiet, var den 15. oktober undvejet fra statsfængslet i Horsens, hvor han var indsat til afsoning. Da han blev anholdt, havde han nået at bruge omkring 2.500 kr. af de 10.000 kr. fra Øster Bording.

Politiet er meget fortrøstningsfulde med hensyn til den fulde opklaring af røveriet i Øster Bording, da de har den 34-årige, de har størsteparten af pengene, og bilen der blev fundet i nærheden af gerningsstedet, og som endnu ikke har været meldt stjålet.

Den 34-årige silkeborgenser, der er sigtet for at være en af de tre mænd, som begik røveri mod Rigmor og Alfred Rasmussen, blev fængslet for tre uger efter fremstilling i grundlovsforhør ved retten i Silkeborg.

Da han forleden blev anholdt i Århus, havde han godt 7.000 kr. på sig, som han havde gemt i støvlerne, hvor de blev fundet ved visiteringen. Anklageren oplyste i retten, at den 34-årige sikkert er blevet genkendt af Inge og Kaj Sørensen, hvor han tirsdag lånte en telefon for at ringe efter en hyrebil i Øster Bording.

Det skete, efter han var kørt fast i sneen med den bil, der senere blev fundet lidt fra gerningsstedet. Hyrevognschaufføren, der tirsdag aften blev kaldt til Øster Bording for at køre en mand til Viborg, mener også, at denne mand var identisk med den 34-årige. Dertil kommer Rigmor og Alfred Rasmussens forklaring om udseendet, der passer til den 34-årige, og endelig er der godt 7.000 kr., som han ikke kunne give en rimelig forklaring på, udover at han havde været heldig i spil. I den bil, der blev efterladt i Øster Bording, er der fundet nogle gaspatroner til en gaspistol.

De sidste fra røveriet i Øster Bording anholdt kort før jul

De to medgerningsmænd til røveriet i Øster Bording sidst i november, som siden har været eftersøgt over hele landet, er anholdt i en stjålet bil i København. Dermed er kriminalpolitiet i Silkeborg nået til bunds i sagen, der må betragtes som opklaret, da en af gerningsmændene blev anholdt umiddelbart efter røveriet.

Denne gerningsmand en 34-årig silkeborgenser, var åbenbart den eneste, der havde fået del i udbyttet. De to mænd, der nu er anholdt, er begge fra Århusegnen. De er henholdsvis 32 og 42 år.

Tre tilståelser på stribe i røverisag

Da de tre fra røveriet i Øster Bording blev fremstillet i retten faldt der tre tilståelser. De to mænd på 32 og 42 år, som blev anholdt i København, sigtet for meddelagtighed i røveriet i Øster Bording i november, nægtede i første omgang alt kendskab til det passerede, men endte med, at de begge kunne se, at deres dækhistorier var lige "tyndbenede" nok, så da de begge havde været fremstillet en gang, og retten allerede havde afsagt fængslingskendelse, anmodede de begge om på ny at komme i retten, og så faldt tilståelsen.

Den tredje tilståelse kom fra den først anholdte, en 34-årig silkeborgenser, der har siddet varetægtsfængslet næsten lige siden røveriet fandt sted. Nu kom hans fulde forklaring, umiddelbart før de to sidst anholdte blev fremstillet.

I første omgang forklarede begge de sidst anholdte at de overhovedet ikke havde været i nærheden af gerningsstedet. De var taget til Køben-

havn i det tøj de stod og gik i, og uden særlig mange penge på lommen. For den 32-åriges vedkommende lød forklaringen på, at han netop dagen efter skulle afsone en dom på 20 dages hæfte, så han havde lyst til at komme væk. Den anden forklarede overensstemmende hermed – og når de nu begge havde lyst til at tage til København og drikke videre, så var det vel naturligt nok.

Den del af de to mænds forklaringer, der vedrørte det bevægede ophold i København var rigtig nok, men baggrunden for den bratte afrejse viste sig imidlertid at være en anden.

Undskyld ulejligheden

De blev begge krævet fængslet i 14 dage og forsvareren, spurgte den 42-årige om, hvad han havde at sige til det: *"Det er der jo ikke noget at gøre ved"*. – *"De kan jo protestere"*. – *"Jamen det må jeg så gøre"*. Hertil bemærkede dommeren: - *"Kan det nu også svare sig?"* "Næh", sagde den 42-årige. Det varede heller ikke længe, før han ønskede at forhandle med sin medsigtede via forsvareren og enden på det hele blev, at retten trådte i funktion på ny. Den 42-årige henvendte sig til dommeren med ordene: - *"Retten må undskylde den megan ulejlighed"*.

De to mænd forklarede samstemmende om baggrunden for røveriet. De havde mødt den tredje gerningsmand den 34-årige silkeborgenser, på et værtshus i Århus, og de var blevet enige med ham om at rejse nogle penge. Den 34-årige havde ideen med at opsøge ægteparret i Øster Bording, for han regnede bestemt med, at denne mand lå inde med nogle penge. Han fortalte de to andre, at denne mand netop skyldte ham nogle penge for nogle handler, og de to skulle så hjælpe med at få det skyldige beløb indfriet. Det var tanken at trænge ind til manden med et par gaspistoler som "adgangshjælp". De mødte manden ude foran huset og trak pistolerne. Derpå fulgte de efter manden ind i huset, og den 32-årige skulle vogte ægteparret, medens den 34-årige silkeborgenser og den 42-årige søgte efter penge.

Alfred Rasmussens møntsamling blev flyttet til bankboks

Efter røveriet sidt i november mener Alfred Rasmussen, der har samlet

mønter hele sit liv, ikke længere at kunne forsvare opbevaringen i hjemmet af hensyn til familien.

Efter flere indbrud, indbrudsforsøg og nu et væbnet røveri traf Alfred Rasmussen en definitiv beslutning om at lade sin møntsamling opbevare uden for hjemmet. Han flyttede 200 bakker med mønter til Jyske Bank i Silkeborg. Her har samlingen fundet et blivende sted i bankens interne boks.

Det var et tungt skridt for Alfred Rasmussen, der gennem hele sit liv havde handlet og opbygget en samling af et vist format. Efter nøje overvejelse kom han til den overbevisning, at han ikke over for sin familie, i særdeleshed sin hustru, kunne forsvare at ligge inde med så store værdier, som en pæn møntsamling udgør. Alfred Rasmussen havde samlet, siden han var otte år, og havde nydt at pusle med sin hobby, men siger nu farvel til denne fritidssyssel, selv om det gør ondt. Det er også definitivt slut med at samle yderligere mønter.

Alfred Rasmussen havde ellers sikret sin samling i hjemmet. Der var bygget en flere kvadratmeter stor betonboks, armeret med stål. Men væbnet røveri, og hvad der ellers kunne tænkes i den forbindelse, er det ikke muligt at holde for. Derfor blev mønterne nu flyttet til bankboksen. De 200 bakker står stablet i et skab, så det vil ikke engang være muligt at trække enkelte ud for at kigge på dem. *"Og så kan man lige så godt holde inde, siger han"*.

Fru Rasmussen, der ikke tabte hovedet ved den noget drastiske oplevelse, da de tre bevæbnede mænd for nylig trængte ind i huset, er ikke bange for almindelige indbrud, men det sidste kan man ikke leve med i længden. Samlingen har været min mands glæde gennem hele livet. Det skal ikke være sådan, at det nu skal give ham unødigt uro og problemer, sagde fru Rasmussen.

Hesteforsikringsforening

Af Else Drejer

For 1900 var landmændene i Svostrup, Gjødvad og Balle sogne sammen med Engesvang i én stor hesteforsikringsforening, men en kreds af landmænd i de tre sogne besluttede at skille sig ud fra Engesvang og selv danne en forening. Dette skete på en stiftende generalforsamling den 10. december 1900 hos værtshusholder R. Balle i Silkeborg. De mænd, der satte sig i spidsen for adskillelsen var gårdejerne Niels Vad, (Balle), Th. Jensen, (Kjærsgaard), Laurits Demuth, (Balle), Jens D. Christensen, (Dalsgaard, Grauballe), Peter Jensen, (Borupgaard, Grauballe) og Rasmus Rasmussen, (Gjødvad).

Der blev fremlagt forslag til love og valg af bestyrelse.

Uddrag af lovene

§ 1: Foreningens formål er at sikre sine medlemmer en erstatning, når sygdom eller andet uheld, der enten har død eller fuldstændig ubrugelighed til følge, forvolder medlemmerne tab på deres heste. Derfra undtages dog de tab, der foranlediges ved lynnedslag, ildsvåde, krig og kvægst. I øvrigt påtager foreningen sig intet ansvar, hvor staten erstatter ifølge loven om nedslagtning af heste for smitsomme sygdomme.

§ 2: I foreningen optages kun sådanne, hvis heste på den tid, indmeldelsen sker, er i aldeles sund tilstand, samt er og holdes forsvarligt fodrede og ikke ved det brug, hvortil de anvendes, eller den røgt, der bliver dem tildelt, giver anledning til særligt at befrygte tab ved dem.

§ 3: Forsikrings halvåret regnes fra 1. januar til 1. juli og fra 1. juli til 1. januar, middag kl. 12.

§ 5: De forsikringsøgende henvender sig til de lokale vurderingsmænd med begæring om optagelse. Disse møder da snarest muligt og efter afæsket erklæring om de dyr, der ønskes forsikret, er i aldeles sund tilstand, foretages vurderingen.

§ 9: Forsikringssummen deles i portioner på 50 kr. 25 kr. og derover

regnes for en portion. Ethvert indtrædende medlem betaler ved sin optagelse det for dette halvår fastsatte halvårige bidrag, 35 øre for en lov og en police samt dennes stempeling efter stempeloven.

§ 10: Erstatning for et dødt dyr gives efter hvad det i drift og sund tilstand i dødsøjeblikket kan være værd. Den udbetales med $\frac{3}{4}$ af dyrets værdi, derefter fradrages den værdi, hvortil vurderingsmændene ansatte det døde eller dræbte dyr. Føl efter danskfødte forældre erstattes selvom de er dødfødte men fuldbårne, med en på hver december generalforsamling fastsat erstatning. Hvis en hoppe føder to føl og det ene lever gives ingen erstatning, hvorimod det giver som for et, når de begge dør.

§ 11: Når et uheld eller dødsfald indtræffer, skal vedkommende medlem gøre anmeldelse til vurderingsmændene, så disse kan undersøge omstændighederne ved skaden og udfærdige erstatningsforretningen i forening med et tilkaldt medlem.

§ 13: Lider et forsikret dyr af en helbredelig sygdom, som gør det ubrugeligt, og dette attesteres af en dyrlæge, og ejeren fordrer det nedslået, tilkalder de lokale vurderingsmænd et af bestyrelsen af sin egen midte, for et år ad gangen valgt udvalg på tre mænd, som i forening med vurderingsmændene afgør sagen. Deres afgørelse er den endelige og kan ikke indankes for retten.

§ 14: Bestyrelsen er berettiget til for foreningens regning, når og hvor den dertil finder anledning, at lade en forsikret besætnings sundheds- og fodertilstand undersøge af en dyrlæge i forening med sognevurderingsmændene. Ligeså er bestyrelsen bemyndiget til, hvor grund dertil måtte gives, at sætte et medlems forsikring ud af kraft, indtil denne grund er ophævet.

§ 16: Erstatning for dyr, der omkommer som følge af mishandling, grov uforsigtighed, eller skødesløshed, kraftprøve, væddeløb og lignende, gives ikke. Spørgsmål om, hvorvidt dyrets død kan antages fremkaldt af en af nævnte årsager, afgøres af bestyrelsen efter bedste skøn. Er den skadelidte ej tilfreds med bestyrelsens afgørelse, skal sagen forelægges generalforsamlingen til beslutning. Med denne skal parterne være tilfredse, da ingen erstatningsspørgsmål kan indankes for retten.

§20: To gange årligt skal vurderingsmændene foretage en vurdering af ethvert medlems besætning. 1. juli skal medlemmer, der ikke har lovligt forfald, møde med alle sine heste på nogle af vurderingsmændene fastsatte steder. I Balle Sogn er der 4 steder, hvor det i § 13 omtalte udvalg som sammen med vurderingsmændene foretog vurderingen. Hvert enkelt dyr vurderes og anføres i en dertil indrettet bog med alder, køn, farve, særkende og værdi.

§25: Lønningsplan:

Formanden lønnes med 1½ øre af hver portion, der ved årets slutning er i foreningen

Vurderingsmændene lønnes med:

a: For de i §20 nævnte forretninger med 2 øre til lige deling for hver portion, der ved årets slutning er indtegnet i deres kreds.

b: 1 kr. til deling for forretninger, der er nævnt i §5.

c: 2 kr. til deling for forretninger efter §10 og 11.

d: 30 øre til deling for hvert dyr efter §7.

Udvalget efter § 13 lønnes med:

3 kr. til lige deling hver gang de tilkaldes efter § 13

For rejserne efter §20 erhoder de til lige deling 1½ øre af hver portion, der ved årets slutning er indtegnet i foreningen.

Lønningerne udredes således: 1) De under 1,2a,2c,3a og 3b af foreningen. 2) De under 2b og 2d af vedkommende forsikringsøgende.

Bestillingsmændenes udlæg til porto og skrivemateriel godtgøres efter regning.

Foreningen træder i kraft den 1. januar 1901, middag kl. 12.

Ovenstående Love vedtoges således på foreningens stiftende generalforsamling den 10. december 1900.

Søren Vad (Balle)   Laurits Demuth (Balle)   P. Jensen (Borupgaard)

J. Christensen (Dalsgaard)   R. Rasmussen (Gjødvad)   Thøger Jensen (Gjødvad)

Forening i Balle

På et tidspunkt derefter må Balle have skilt sig ud og dannet sin egen forening for lettere eller små heste, for når man ser referater efterfølgende i Silkeborg Avis, så står der altid Balle Hesteforsikring for små eller lettere heste. Hvornår har jeg ikke kunnet finde ud af, men omkring 1910. Den har sikkert fungeret som en underafdeling af hovedforeningen.

Generalforsamling

Det næste, vi ser om Balle hesteforsikringsforening, er referatet fra generalforsamlingen for små heste den 14. januar 1936 i Hvinningdal Forsamlingshus. Formanden Laurits Sørensen oplæste regnskabet, som balance-rede med 1.645 kr. og udviste at formuen var steget fra 707 kr. til 1.028 kr. Til medlemmer af bestyrelsen valgtes Niels Nielsen Kjærsgaard, Jens Villumsen, Øster Bording og Niels Knudstrup, Alderslyst. Laurits Sørensen genvalgtes som formand og Rasmus Snede, Øster Bording som revisor.

50 års jubilæum

I november 1950 holdt Svostrup-Gødvad-Balle hesteforsikringsforening fest i anledning af 50 års jubilæet. Formanden gårdejer Ejnar Nielsen, Karenslund, Øster Bording, bød velkommen og mindedes de mænd, der startede foreningen og senere med dygtighed drev den frem. Efter spisningen holdt man generalforsamling, hvor man fastlagde følpriserne uforandret til 150 kr. for fuldbårne nyfødte føl. Kontingentet er fortsat 1,5 procent af vurderingssummen.

Generalforsamlingen i 1959

Den 19.1. 1959 meddelte formanden Edmund Thygesen, Hvinningdal, i sin beretning, at hestebestanden udgør 112, og at forsikringssummen nu er på 152.250 kr. I 1958 var tre heste døde, og erstatningen androg 2.925 kr. Regnskabet balancerede med 113.585 kr. Efterfølgende besluttede man at arrangere en festlighed i anledning af hesteforsikringens 60 års jubilæum den 2. maj 1960. Foreningens første formand var gårdejer Niels Gadkjær, Hvinningdal.

I 1961 var foreningens medlemstal 53 med i alt 96 heste, og regnska-

bet balancerede med 9.336 kr. Det blev endvidere vedtaget, at den årlige generalforsamling skulle ligge i april og et bestyrelsesmøde i december, samt at vurderingsmændene selv skulle foretage sommer-taksationen.

Man kunne nu se, at mekaniseringen var i gang, da hestebestanden begyndte at gå ned. Ved generalforsamlingen i 1963 havde man vedtaget, at man ikke ville opkræve kontingent mere, og når kassebeholdningen var opbrugt, skulle foreningen ophæves. I 1965 var bestanden kun på 24 heste, men alligevel havde det været et fint år, da der kun var erstattet en hest med 1.050 kr.

Hesteforeningen ophører

Ved generalforsamlingen i december 1970 var Svostrup-Gødvad-Balle Hesteforsikrings pengekasse tom, og det blev enstemmigt vedtaget fra dags dato at ophæve foreningen. Formanden Ejnar Nielsen, Gl. Balle, oplyste, at der i perioden 1963-70 var udbetalt erstatning for i alt fire heste.

Svingende priser

Forsikringssummerne svingede, men i 1945, da der var store priser, var foreningens forsikringssum på over 1 million kr., og det var endda fastsat, at ingen forsikringssum på en hest måtte overstige 3.100 kr., trods det at mange gode svære heste kostede op til 4.000 kr. Ved den sidste taksation i 1950 var antallet af forsikrede heste på 405.

Æresmedlem i Balle Hesteforsikringsforening

På en generalforsamling i 1957 blev planteskoleejer Aage Rasmussens hest "Prins" med fuldt honnør udnævnt til æresmedlem i foreningen.

Dette blev genstand for megen avisomtale, og i "Lollands Tidende" digtede Per Nilen på melodien "Jeg har min hest, jeg har min lasso":

Vi lever i en tid, der
er fuld af mekanik,
men her i Balle holder
vi nu af romantik.
Vi har vor hest- vi har vor "Lotte"
og Lotte er en rigtig godte,
så hende vil vi nødig a' med,
om end hun er en ældre dame.

Vi har en go' forening
i vores lille by,
og just i disse dage
den kommet er i ry.
Vi har en æreshest i Balle
foruden grise, køer og kalve,
og nu er gamle "Lotte" blevet
i alle bladene beskrevet.

Hun fyldte nys de 30,
- Blev altså pebermø,
men kan dog stadig vrinske
og tygge agerhø.
Hun har da stadig sine tænder,
endskønt lidt skævt de fleste vender,
og vores æresabonnine
kan højt ad Søren Forkarl grine!

Vi lever i en tid, der
er fuld af mekanik,
snart er der ingen heste
te'bavs undtavn den krikk
vi har i Balle højt bæret.
Så længe Lotte trækker vejret,
går hesten ikke helt af mode,
hvad mange ellers gik og troede.

I januar 1960 kunne "Prins" desværre ikke mere. Den døde i en alder af 33 år og var dermed formentlig Danmarks ældste hest. Aage Rasmussen fik udbetalt 412 kr. i erstatning, og det var den eneste hest der døde i Balle Hesteforsikring det år.

Direktørens have

Fra Silkeborg Arkiv og Erik Balle

Direktør Knud Erik Balle, Poppelhuset, Dannevirkevej 3, Kjærsgaard, (1911 – 1972), var præstesøn fra Grønland. Han kom efter studentereksamen fra Sorø i tekstilhandlerlære hos Peter Jessen, Silkeborg. Knud Erik Balle overtog senere sammen med Ragna Nielsen, en af Peter Jessens virksomheder "Dansk Kjøleindustri", Vestergade, Silkeborg, som dengang hørte til blandt de førende virksomheder i Danmark inden for damekonfektion.

Knud Erik Balle blev i 1936 gift i Sdr. Vissing kirke med Bodil Grabow Hansen, (1913 -1992), datter af boghandler Aage Hansen, Vestergade, Silkeborg. Bodil og Knud Erik Balle havde tre børn:

Erik, (1937 -) Advokat i Silkeborg.

Bente, (1941 - 2017)

Dorte, (1945 - 1977)

Lyngområde med udsigt over Langsø

Knud Erik Balle var i sommeren 1943 sammen med sønnen Erik Balle og et par gode venner på travetur i området nordvest for Bækkelund, Sleipnersvej. På et tidspunkt hvilede de sig på en lyngbegrøet bakke med udsigt mod syd ud over Langsø. Knud Erik Balle blev så begejstret for stedet at han fik den ide, at han gerne ville købe området og en skønne dag bygge en villa her. I efteråret 1943 købte Knud Erik Balle 5 tdr. land dårlig og bakket sandjord af landmand Aage Kristensen, Eidervej 36, Hvinningdal, for 7.000 kr. kontant.

Han lod i 1943/1944 det bakkede område beplante med sjældne buske og træer, flere var specielt indført fra udlandet. Der var flere stedsegrønne buske, som dengang stadig hørte til sjældenheder i en almindelig dansk have. Der blev på arealets nordøstligste del, som skrånede stærkt mod syd, anlagt terrasse med frugttræer og et areal blev også udlagt med asparges, noget der ikke var helt normalt dengang. Et sirligt gang-og trap-system førte rundt på det 5 tdr. land store område. Den første sommer

var der to gartnere fast tilknyttet stedet, og de efterfølgende år var der jævnligt en gartner på stedet til vedligeholdelse af området. Der blev også anlagt en græsplæne/tennisbane på arealets sydvestlige område, og et fritidshus af træ blev opført her. Skråt over for huset mod øst blev der boret efter vand og en brønd blev anlagt.

Knud Erik Balle var en ivrig jæger og havde da også ved handlen sikret sig jagtret til Aage Kristensens øvrige jordarealer i Hvinningdal. Af hans jagtjournal fremgår det, at han i 1951 skød en hare, to fasaner og en agerhøne på stedet.

Søren Sommer solgte areal til boghandler Aage Hansen

Bodil Balles far, boghandler Aage Hansen, Silkeborg, der boede på Åhavevej, købte i 1944 nabogrunden mod øst, en 7.723 m² stor grund af gartner Søren Sommer Sørensen i Bækkelund for 3.000 kr. Men han fik aldrig gjort noget ved arealet. Det blev i 1954 solgt til fru Margrethe Lykke Hansen, som var ansat på Gl. Skovridergård. Købsprisen var 4.500 kr. - ejendomsværdi 1.300 kr. Hun lod opføre et parcelhus på arealet. Ved Dybbølvejs forlængelse og omlægning i 1971/72 fik dette areal adgang til denne vej og fik nr. 29. Indtil da gik vejen til grunden ad en snoet skovvej omkring restauranten "Bækkelund", Sleipnersvej 29.

Direktør Knud Balles område blev af Hvinningdals borgere straks døbt, "Direktørens Have", og mange gik tur til Bækkelund for at snige sig til at få et glimt af det fornemme og smukke område. Det var Knud Balles tanke at gå i gang med byggeriet straks efter krigen. Arkitekt Knud Sørensen - byens førende arkitekt - tegnede en pragtvilla i to etager med afvalmet tag og en taghældning på omkring 20 grader. Der var planlagt svalegang hele vejen rundt om huset, og et udendørs svømmebassin.

Sønnen Erik Balle fortæller:

Min far var under krigen medlem af modstandsbevægelsen, og hans gruppe, den såkaldte "Sofagruppe", holdt under krigen illegale skydeøvelser i området. Dette fortæller noget om, hvor øde området dengang lå. Den nævnte "Sofagruppe" bestod bl. andet af bogtrykker Kai Sørensen, Silkeborg Avis, prokurist Henning Jensen fra Peter Jessen, landsretssagfører Kristian Alkjær Mogensen og gymnasieelev Jens Lidegaard, der senere blev sognepræst/provst i Vinding.

Når byggeriet ikke blev til noget, skyldes det en kombination af to ting. For det første ville min mor ganske enkelt ikke flytte så langt ud på landet. Efter datidens forhold var det helt uden for lands lov og ret, og der var praktiske problemer med daglig indkøb, skolegang, osv. Der blev altså nærmest nedlagt et ægteskabeligt veto. Situationen afklaredes imidlertid, idet "Poppelhuset" Dannevirkevej 3, Kjærsgaard, blev til salg i 1945 af en entreprenør Lorentzen. Han havde været værnemager under krigen og sad nu i Horsens Statsfængsel. Selvom "Poppelhuset" også lå uden for lands lov og ret, lykkedes det dog min far at få overtalt min mor til at gå med til købet.

"Poppelhuset" Dannevirkevej 3, 1955. Foto Silkeborg Arkiv

Vi flyttede ind i "Poppelhuset" den 1. oktober 1945. Der var indlagt strøm i Poppelhuset, men vi havde kun elektricitet to gange om dagen, nemlig når de malkede på Gl. Kjærsgaard, som havde malkeanlæg og en meget fin og berømt besætning af jerseykøer. Det blev, så vidt jeg husker, startet ved 6-7 tiden om morgenen og kørte et par timer. Så blev der aftenmalket igen ved 5-6 tiden. Derudover måtte vi klare os med petroleumslamper. Vandet fik vi også fra Gl. Kjærsgaard, med hvem vi delte et hæverts-system - en yderst problematisk teknisk affære - som der ofte var vrøvl med. Vi havde to komfurer, senere kom der flaskegas. Det oplevede jeg som en fantastisk forbedring, og på et tidspunkt kom der jo mere normal strøm. At det var uden for lands lov og ret illustreres af, at der kun

var asfalteret indtil Kærsgårdsbroen. Hvad der lå nord for Kærsgårdsbroen var sand- og grusvej. Men der var fredeligt i Poppelhuset. Vi kunne sidde på terrassen og skyde til måls med riffel efter lappedykkerne nede i Silkeborg Langsø. Vi havde også en lerdueskydebane.

Området skifter ejer igen

Der gik ikke mange år før området i Hvinningdal blev forsømt og groede totalt sammen. Fritidshuset forfaldt og blev til sidst fjernet fra haven. Direktør Knud Erik Balle solgte i efteråret 1948 området til ingeniør Otto Begtrup-Hansen for kr. 4.000. Han var en nær bekendt af Knud Balle, og søn af overlæge Th. Begtrup-Hansen, Silkeborg Sanatorium.

I de følgende 20 år lå området hen uden nogen form for pasning. I nogle år havde en biavler sine bistader stående der, og et par år slog Aage Kristensen lidt græs om sommeren til sine kreaturer.

Området var et meget yndet sted at lægge sin aften- eller søndagstur, såvel sommer som vinter. Alt lå hen i en dyb "tornerosesøvn" - vildt voksende og meget naturskøn.

Tyve år senere i 1969 købte direktør Knud Erik Balle området tilbage af Otto Begtrup-Hansen. Pris kr. 50.000 / ejendomsværdi kr. 6.000.

Ole Wilhelm Stabell overtager området

I 1970/71 solgte direktør Knud Erik Balle igen området til civiløkonom Ole Wilhelm Stabell, for kr. 70.000 / ejendomsværdi kr. 6.000.

Ole Wilhelm Stabell udstykkede arealet til 5 - 6 store parcelhusgrunde. Dybbølvej nr. 12, 14, 23, 25, 27. Grundene skulle være på mindst 2.500 m² af hensyn til kloakforholdene, da der skulle være septiktanke.

Her opførte han selv en villa, som han solgte i 1978.

Tinglyst:

Dybbølvej 12, Ole Wilhelm Stabell	tinglyst 15/11-1971	
Dybbølvej 14, Lykke M. Hansen	tinglyst 03/12-1971	kr. 60.000
Dybbølvej 27, Finn Christensen	tinglyst 09/02-1972	kr. 75.000
Dybbølvej 23, Jørgen Helle	tinglyst 24/02-1972	kr. 70.000
Dybbølvej 25, Troels S. Rasmussen	tinglyst 01/05-1972	kr. 60.000

Dybbølvej 12, Ole Wilhelm Stabell, til Kenneth Iversen - 1978
kr. 576.400 / ejendomsværdi kr. 600.000

Øster Bording Brugsforening

Fra Silkeborg Arkiv og Ole Olesen

Rasmus Mortensen skriver side 291 i bogen om Balle sogn: Brugsforeningen havde man påtænkt oprettet i 1890-erne og plads dertil udpegedes lidt øst for Gludbjerg Mølle på trekanten mellem kirkevejen (Brunbakkevej) og Balle vej (Øster Bordingvej).

Øster Bording ønskede imidlertid en vestligere beliggenhed og da drøftelserne herom trak i langdrag, afgjorde muremester Christian Christiansen sagen ved at åbne købmandsforretning i Øster Bording.

Christian Christiansen får næringsbevis den 25. marts 1892 og den 16. april får han næringsbevis som detailhandler i Øster Bording. Den 16. januar 1893 får han næringsbevis til brændevinssalg.

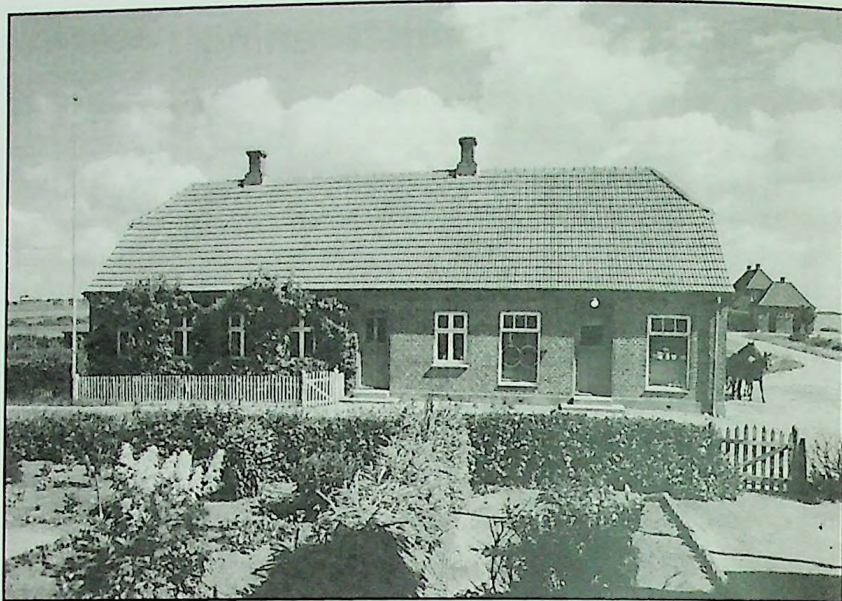
Den 11. oktober i 1898 får Mikkel Kristensen tilladelse til at drive detailhandel fra Øster Bordingstræde 18. I 1910 sælger han sin forretning til Niels Jensen - kaldet Niels Thamsen, der får tilladelse den 22. oktober 1910 til at drive forretning fra Jordkærvej 31. Den 30. marts 1918 får han bevilling til at sælge øl og vin. Forretningen går konkurs i 1934 og ophører. Jens Nielsen kunne ikke leve af købmandsforretningen, så han tog også arbejde som brolægger, tækkemand og slagter. Han slagtede jævnlige kreaturer hjemme i garagen.

Brugsforeningen opføres

I april 1923 opfører man så en brugsforening med beboelse på et areal, som er udstykket fra "Karenslund", Øster Bordingvej 20. Bygningen opførtes langs med Øster Bordingvej med beboelse mod vest og forretningen med to udstillingsvinduer med indgangsdør imellem. I vinduet længst mod vest var kaffemøllen anbragt.

Ved tilbygning i 1956 blev en ny forretning opført med gavl og butiksfacade ud mod Øster Bordingvej, vest for den gamle brugsbygning.

Pladsen øst for brugsen over mod banen blev kaldt hundetorvet, fordi folk her luftede deres hunde.

Øster Bording Brugs, Øster Bordingvej 32

Øster Bording Brugs tilbygning i 1956

Brugsuddelere:

- ◆ 1. Den første var en kvinde, hvor hendes mand var kontrolassistent.

Omsætningen i 1924 var 57.228 kr. med et overskud på 2.780 kr. I 1977 var omsætningen ca. 1,6 mill.

- ◆ 2. Anders Peder Jørgensen var uddeler indtil den 30. juni 1940.
- ◆ 3. Alfred Olesen gift med Edith Kjær Christensen var uddeler fra den 1. juli 1940 til den 30. oktober 1978. De kom til Øster Bording fra Tostrup Brugs ved Aalborg.

Alfred Olesens tid som uddeler

Varesortimentet var meget bredt, naturligvis alt i kolonial, klipfisk, pølser på loftet, brun sæbe i et galvaniseret kar, et stort sortiment i isenkram, tapetbog hvorfra man kunne vælge tapet, tjære, reb, petroleum m.m. Mange varer kom i store portioner og blev solgt i løsvægt. Brugsens Cirkel

kaffe i rød, hvid og blå havde man selvfølgelig også samt kaffeerstatningerne Richs og Danmarks. En billig kaffe lavede man af 1/8 kaffe + 7/8 Richs. Alfred Olesen gik op i, at de skulle have alt. De havde ry for, at hvis andre ikke havde det, så prøv Øster Bording Brugsforening. Brugsen havde tlf. nr. 47 Sinding.

Ole Olesen fortæller om, hvad han husker. En af de sjove episoder var, da en kunde skulle have en portion tjære. Det havde man i en tønde i kælderen og derfra hældte man det over i en medbragt bøtte. Men da tjære er noget tyktflydende, som løber langsom ud, gik ekspedienten - fætter Jørgen Duus fra Sønderjylland - op for at ekspedere videre i butikken. Da han kom i tanke om sit gøremål i kælderen, var tjæren løbet over, så der nu lå et lag tjære på 3-4 cm, der skulle skovles op. En anden oplevelse var, når børnene fandt ud af, at de kunne købe slik uden penge, bare de tog bogen med. Men det stoppede jo, når forældrene så kontrabogen. Øl og vand fik man bl.a. fra Godthåb og Silkeborg Bryghus. Det var dengang, en kasse øl var 50 stk. Man førte også "stakitøl", en 5 l. flaske hvidtøl. Ølku-

skene holdt ofte deres frokostpause i brugsen. Det foregik i baglokalet, hvor de fik kiks med spegepølse og bajer. På et tidspunkt var der en dreng, der kom flere gange og købte 4 porcelænsisolator til elhegn. Da man spurgte ham, hvad han ville med dem, var svaret, at han ville være selvstændig landmand og man skulle jo begynde et sted.

De havde en ret stor indsamling af æg fra oplandets landmænd, som blev opbevaret på lageret i store æg kasser, hver med 420 æg. Således fortæller Ellen Pind, der havde plads hos gårdejer Niels Kristoffersen, "Skovhuset", Jordkærvej 8, at ca. hver anden dag måtte hun gå til brugsen med en spand æg, som bare lå løse i spanden. Man havde også varetur med afhentning af æg hos landmændene. Det foregik med en "lastbil", der var en Ford A med lad, som Alfred Olesen kørte. Der blev afhentet ca. 70 tons æg om året af Dansk Andels-Ægekspport.

" Kom for silde kassen"

Øster Bording Brugsforening havde også salg af koks, som vognmand Jens Alfred Jensen, Øster Bordingvej 25, afhentede i Århus og leverede direkte til kunderne. Man havde også et udtryk "kom for silde kassen". Det var en kasse, man lagde varer i, når kunden ikke kunne komme i åbningstiden.

Alle hjalp til i brugsen, således fortæller sønnen Ole Olesen, at han begyndte som 4-årig at hjælpe i brugsen med at stemple rationeringsmærker, som derefter blev fordelt i en boks med 12 rum. Edith ekspederer også i butikken og var meget påpasselig med, hvad der blev kasseret. Ole fortæller, at det var helt normalt, at de selv brugte de varer, som var for gamle. Edith tjekkede også priserne, der var skrevet i kontrabøgerne. Det kunne hun sidde med i privaten. Man kom jo også ud for, at der var kunder, som var i restance og ikke kunne indfri deres gæld. Der har Alfred Olesen nok været for flink og har selv taget noget af tabet. Edith og Alfred har aldrig haft en lang ferie sammen, det kunne måske blive til en dag eller to sammen. De havde lange arbejdsdage, hvor man startede tidligt om morgenen og det blev altid sent, inden de sluttede. Ganske vist fik de skiftevis en middagshvil.

Dividende til medlemmerne

En ting, man har holdt ved i Øster Bording Brugs er dividenden. – Alfred Olesen synes, det var rimeligt, når der kunne blive til det. Ud af en om-

sætning på 1.6 mill. kr. regnede man med at udbetale 30.000-35.000 kr.

Da de stoppede som uddelerpar, købte de nabohuset Øster Bordingvej 34 af tømrer Niels Jensen Overgaard.

Ved brugsens generalforsamlinger var det medlem af bestyrelsen fru Lavrsen, der sammen med brugsuddeler Olesens kone Edith og flere af byens koner forestod opstilling af borde og stole, bordpyntning og borddækning.

Af medhjælpere de har haft:

Knud Jensen Knold. Blev købmand i Randers.

Olav Refsgaard. Blev brugsuddeler i Sorring.

Vagn Pedersen, kom fra Nørhedevej 26, Hvinningdal Hede.

Henning Krogh fra Sejling. Bror til Evald Krogh (muskelsvindfonden).

Laurits Jensen. Blev købmand i Resenbro.

I 1947 var Ellen Pind her en årstid som ung pige i huset efter et højskoleophold. Ellens søster Ester var i 15-16 års alderen også i huset hos Edith og Alfred.

- ♦ 4. Robert Frandsen gift med Minna kom fra Tånum ved Randers. Var uddeler fra den 1. november 1978 til den 31. august 1981.
- ♦ 5. Claus Jensen gift med Britta. Var uddeler fra den 1. september 1981 til den 28. november 1983.

Skal brugsen forsætte eller lukke!

I løbet af foråret 1983 havde bestyrelsen forhandlinger med Sinding Brugs bestyrelse om, at de skulle drive Øster Bording Brugsforening videre en 2-3 dage om ugen. Sinding Brugs bestyrelse forlangte, at omsætningen efter et år skulle være mindst 800.000 kr. Det turde man ikke garantere, hvorfor ideen blev opgivet. Det var således tænkt ved sådan et arrangement, at Britta Sørensen og Claus Jensen skulle leje beboelsen.

Ved en ekstraordinær generalforsamling i Øster Bording Brugsforening den 7. juli 1983 blev det besluttet, at brugsen skal lukke. For forsættelse af brugsen var der 20 stemmer, for nedlæggelse 57 stemmer. Beslutningen skal endeligt vedtages ved endnu en ekstraordinær generalforsamling den 3. august. Bestyrelsen bestod da af formand Tove Dan, Else Drejer, Leif Hestbech, Dorte Nyhus og Werner Skousen.

Man prøvede at sælge bygningerne med betingelsen, at forretningen skulle fortsætte som dagligvarehandel. Ved et bestyrelsesmøde den 17. august 1983 blev fire henvendelser om køb af bygningen gennemgået. To købere havde ønske om at føre dagligvarehandel fra stedet og to andre om anden handelsvirksomhed. Mona og Kristian Knudsen fra Balle Døgnkiosk købte bygningerne for at drive dagligvarehandel fra stedet.

Brugsen lukker og formuen fordeles

Den 28. november 1983 var sidste dag brugsen havde åben. Den 27. april 1985 samledes bestyrelsen for sidste gang. Foreningen havde fået meddelelse om, at skattevæsenet ikke havde yderligere krav. Forsamlingshuset i Øster Bording fik 10.250 kr. Bestyrelsen besluttede at uddele de sidste hundrede kroner på kontoen til bestyrelsens ægtefæller som tak for den indsats, de havde ydet i forbindelse med afviklingen af brugsens forhold.

Bestyrelse: Tove Dan, Werner Skousen og Leif Hestbech.

Den 1. december 1983 åbnede Mona og Kristian Knudsen købmands-handel på stedet, men efter et år blev den lukket.

Uddelerparret Edith og Alfred Olesen
Foto: Preben Baltzer, Midtjyllands Avis/Silkeborg Arkiv

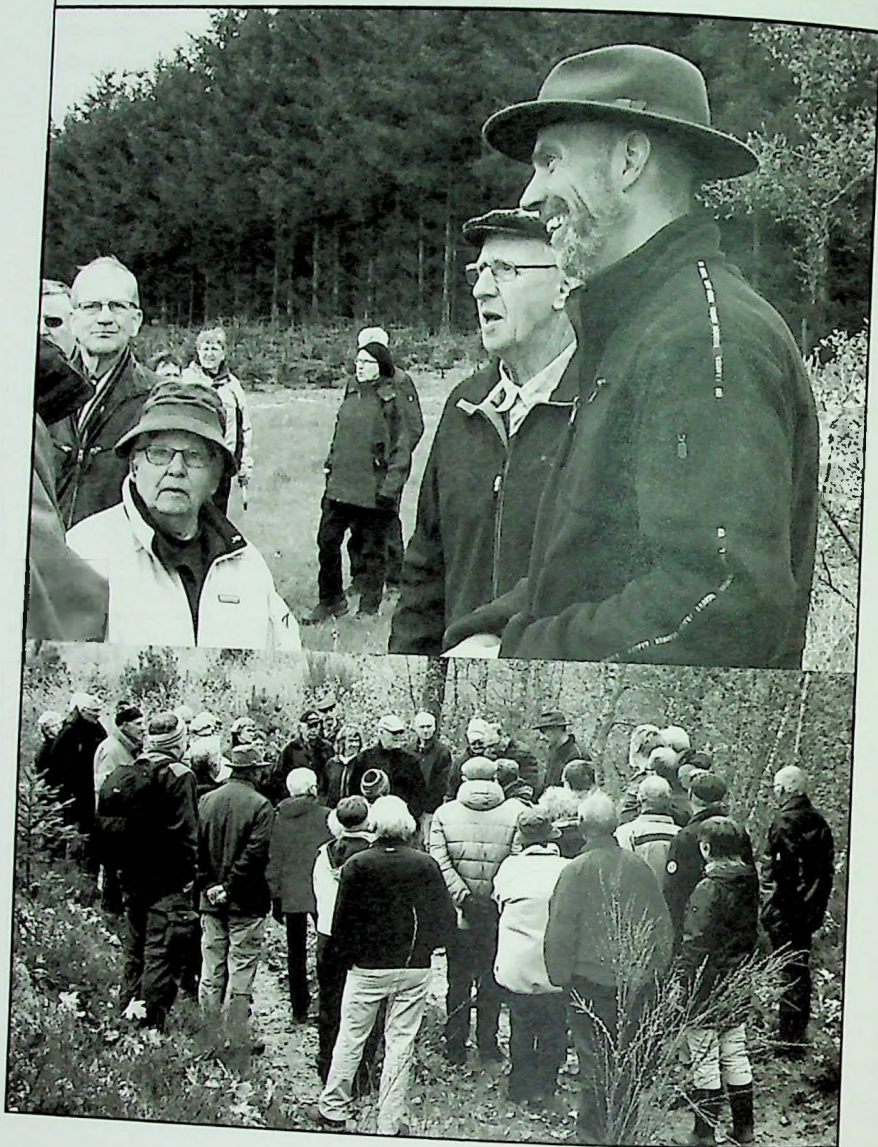
Udpluk fra kontrabøger

1959.				
23-feb	2½ kg mel	3,00	21-sep 100 gr gær	0,24
	2 Richs	0,90	2 bagepulver	0,24
	½ kg smør	3,38	22-sep 10 møltabletter	0,65
	1 pk tændstikker	1,00	1 lux sæbe	0,75
	2 dus tryklåse	0,50	2 vragssæbe	0,76
	100 gr gær	0,24	28-nov 2 kg sukker	2,36
	Birkes	0,15	½ kg byggryn	0,45
	Sukat	5,00	20 Kings	3,70
	Grov sukker	0,32	1 maizena	0,85
	1 kg sirup	2,50	cornflakes	1,60
	1 pk kakao	2,15	½ kg palmin	2,30
	2 plader koge-chokola.	5,00	karborundum	0,35
	1 pk fir kiks	0,95	stålblank	1,35
	2 kryderbagepulver	0,36	lys	0,80
	1 rottefælde	1,00	1 kalenderlys	1,10
	1 ds læderolie	2,50	bånd	0,50
juli	3 ngl kornmod	28,00	1 lysestage	0,35
	6 bøjler	2,40	1 sæt undertøj	8,70
	1 hækkesak	8,50	2 strømpeholder	2,00
17-aug	1 pk vat	1,30	18-dec 1 perletand	1,65
	1 pk hygiejnebind	1,70	1 Nuren	1,40
	1 stoppenål	0,07	barberblade	1,00
01-sep	1 stor Rinso	3,00	½ kg gips	0,18
	1 kg margarine	3,18		
	1 fl eddike	0,50	1960.	
	2 hele krydderier	0,70	08-jan 2/1 juleøl	1,14
	5 kg sukker	5,90	1 A-B-C-D	2,75
	1 cornflakes	1,60	04-feb remvoks	2,00
	1 ps skaller	6,25	strikkpind	0,70
	1 pk. tændstikker	1,00	3 bundt garn	9,45
	1 kg sirup	2,50	2 dus. tryklåse	0,50
	1 pk. firkantet kiks	0,95	1 pk. kakao	2,15
	1 hækkesak	8,50	1 rottefælde	2,50

Travetur i Overgaard Skov tirsdag den 9. maj

Rundvisning ved skovejer Niels Heine Overgaard

Når jeg talte om malkemaskiner, var det absolut ikke noget at spille penge på; de var dyre i drift, og gik som regel i stykker, og så tog det lang tid at gøre dem rene. Desuden var de dyre i forbrug af strøm. Den virkelige årsag var måske, at der ikke var elektricitet strøm på gården. Dvs. der var da elektrisk lys, men det skulle der jo spares på. Så ude i kostalden hang en enlig 25 watts pære og forsøgte at sprede lidt lys og glæde.

I den sydligste del af vores have bag ved vandværket, Hvinningdalvej 89, var der i nogle år en gammel betonvandbeholder, som ikke længere blev brugt. En gang imellem kom Otto med en stor klaphammer og gav sig til at banke på betonen, men det var ikke så let at slå i stykker. Vi børn kaldte altid beton for "Otto-cement"! På et tidspunkt kom Knud Pedersen, som i 50'erne ejede "Damgaarden", Buskelundvej 3, med en gummiged, og så blev vandbeholderen endelig fjernet.

I næste nu fik han stukket en pistol op i ansigtet og blev beordret ind ad den dør, som hunden tilsyneladende ikke kunne nå for sin snor. I huset blev hustruen holdt op, og røverne beordrede hende hen på sofaen, hvor hun skulle lægge sig på maven. Det ville hun ikke, og satte sig i en stol. Nu blev begge ægtefæller beordret hen i et hjørne af stuen med ansigtet mod væggen, og medens de blev bevogtet med pistoler rettet mod sig, hørte de røverne gå omkring i huset og lede i skuffer og skabe.

På en generalforsamling i 1957 blev planteskoleejer Aage Rasmussens hest "Prins" med fuldt honnør udnævnt til æresmedlem i foreningen.

Direktør Knud Balles område blev af Hvinningdals borgere straks døbt, "Direktørens Have", og mange gik tur til Bækkelund for at snige sig til at få et glimt af det fornemme og smukke område.

En af de sjove episoder var, da en kunde skulle have en portion tjære. Det havde man i en tønde i kælderen og derfra hældte man det over i en medbragt bøtte. Men da tjære er noget tyktflydende, som løber langsom ud, gik ekspedienten - fætter Jørgen Duus fra Sønderjylland - op for at ekspedere videre i butikken. Da han kom i tanke om sit gøremål i kælderen, var tjæren løbet over, så der nu lå et lag tjære på 3-4 cm, der skulle skovles op.

Disse bønder følte sig store nok til at beskæftige børn og unge, men følte ellers intet for dem. Jeg udtaler mig ikke alene på egne vegne, for der var mange af os, dengang. Det er kun lykkeligt, at den tid fik ende. Hvordan kan tyende have ret meget til overs for den tids typiske arbejdsgivere?